Seat No. : _______________

AE-110

April-2016

M.A., Sem.-IV

509 : Sanskrit
(EA : Indian Philosophy – I)
(अणुभाष्यम् - त्रिसूत्री / पातञ्जलयोगसूत्र)
(નિયતાંશ:)

Time : 3 Hours] **[Max. Marks : 70**

સૂચના : પ્રશ્નપત્રમાં દર્શાવેલ પ્રશ્નક્રમાંક જ ઉત્તરવહીમાં લખો.

Instruction : Write question number in the answer book as mentioned in the question paper.

1. (A) નીચેનામાંથી ગમે તે **બે** ગદ્યખંડ આવશ્યક વિવરણ આપી સમજાવો : **10**

Translate with necessary explanatory notes any **two** of the following :

(1) नचोपाख्यानानां मिथ्यात्वं, तथासति सर्वत्रैव मिथ्यात्व भवेत्, विशेषाभावात् । न ह्यप्रमाणिकोक्ते विधौ वा उपाख्याने वा ब्रह्मस्वरूपे वा कस्यचिदपि विश्वाशो यथा लोके । तस्माद्वेदे अक्षरमात्रस्याप्यसत्यार्थज्ञानस्याभावात् वैदिकानां न सन्देहोऽपि, किं पुनर्विरुद्धार्थ कल्पना । विद्यासु च तदश्रुते: । यदि वेदार्थज्ञाने विचारस्योपयोग: स्यात्, अङ्गत्वेन प्रतिपादकत्वं स्यात् । 'तन्त्वौपनिषदपुरुषं पृच्छामीति' तु शब्देन तेषां निषेध: । अन्यथाज्ञानं नोपनिषदुक्तं फलं समर्पयति, तस्मान्नारम्भणीय ब्रह्मविचार: ।

(2) तनु कथमत्र सन्देह: यावता 'सत्यं ज्ञानमनन्तं ब्रह्मे' त्याहश्रुतिरेव । विरुद्धं चैतत् । स्वरूपलक्षणाकथने कार्यलक्षणस्य वक्तुमशक्यत्वात् विवादाध्यासितत्वाच्च । न हि ब्रह्मणो जगत्कर्तृत्वं सर्वसम्मतम् । नचागमोदितमिति वेदमात्रस्य ब्रह्म प्रमाणकत्वं वक्तुं शक्यते । किञ्च, किमनेन, तस्मादयुक्तमुत्पश्याम इति ।

(3) नन्वेवमेवास्तु अवेदार्थत्वात् । रज्जुसर्पवदयुक्तार्थकथनेपि न दोष: । 'सर्व समाप्नोषि ततोषि सर्वमिति स्मृतेश्चेति चेत्, मैवं, तथा सति पाषण्डित्वं स्यात् । एतादृशशास्त्रार्थाङ्गीकर्तुरासुरेषु भगवता गणितत्वात् ।' असत्यमप्रतिष्ठन्ते जगदाहुरनीश्वरमपरस्परसम्भूतं किमन्यत् कामहैतुक मिति शास्त्रानर्थक्यञ्च । 'सर्व समाप्नोषी' त्यप्यसङ्गतं स्यात्, वस्तुपरिच्छेदात् । न हि वेदो नि: प्रपञ्चरूप कथनमुक्त्वा खोक्तं जगत्कर्तृत्वं निषेधति । तस्मादध्यारोपापवाद परत्वेन व्याख्यातृभिर्वेदान्तास्तिलाप: कृता इति मन्यामहे । सर्ववाक्यार्थ बाधात् ।

(B) નીચેનામાંથી ગમે તે **બે** પર ટૂંકી નોંધ લખો : **4**

Write a short note on any **two** of the following :

(i) स्थूणाखननवत् ।

(ii) मन्त्रब्राह्मणत्वाभावात् ।

(iii) सामानाधिकरण्यविरोध: ।

(iv) तारतम्येनाविर्भाववत् ।

2. 'अथातो ब्रह्मजिज्ञासा' सूत्र – વિસ્તારથી સમજાવો. **14**

Explain in detail सूत्र – 'अथातो ब्रह्मजिज्ञासा'

અથવા/OR

ब्रह्मनुं 'समवायित्व' સમન્વય સૂત્રના આધારે સ્પષ્ટ કરો.

Explaination 'ब्रह्मस्य समवायित्वम्' according to ततु समन्वयात् aphorisms.

3. 'શુદ્ધાદ્વૈત સંપ્રદાય'ના સિદ્ધાંતો વિસ્તારથી જણાવો. **14**

Explain in detail the principles of 'शुद्धाद्वैत-सम्प्रदाय'.

અથવા/OR

વલ્લભાચાર્યના જીવન અને કૃતિઓ અંગે વિસ્તૃત નોંધ લખો.

Write a detailed note on वल्लभाचार्य's life and work.

4. 'દર્શન' શબ્દનો અર્થ સમજાવી 'योगदर्शन' અંગે વિસ્તૃત નોંધ લખો. **14**

Write a detailed note on 'योगदर्शन' with explain meaning of 'दर्शन'.

અથવા/OR

વિવેચનાત્મક નોંધ લખો.

Write a critical note :

(1) वृत्तय: पञ्चतय्य:

(2) योगदर्शने ईश्वरस्य निरूपणम्

5. (A) યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો : **7**

Fill in the blanks with appropriate word.

(1) ભારતીય આસ્તિક દર્શનોમાં _______ પ્રમાણ મહત્ત્વનું છે. (પ્રત્યક્ષ, અનુમાન, શબ્દ)

(2) શંકરાચાર્ય _________માં માને છે. (અખ્યાતિ, અનિર્વચનીય ખ્યાતિ, અન્યથા ખ્યાતિ)

(3) મધ્વાચાર્યે _________ સિદ્ધાંત પ્રવર્તાવ્યો છે. (કેવલાદ્વૈત, સંપૂર્ણદ્વૈત, શુદ્ધાદ્વૈત)

(4) ન્યાયદર્શન _________ પ્રમાણવાદ સ્વીકારે છે. (स्वत:, परत:, उभयत:)

(5) બ્રહ્મની કારણકોટિ ચર્ચામાં _____ તત્ત્વોનો વિચાર કરવામાં આવ્યો છે. (24, 28, 25)

(6) _________ બધા અંતરાયોનો નાશ કરી શકાય છે. (ઈશ્વરભક્તિથી, જ્ઞાનથી, યોગથી)

(7) ચિત્તને શુદ્ધ કરવા માટે યોગદર્શન _________ નું વિધાન કરે છે. (ધ્યાન, મનન, પ્રાણાયામ)

(B) જોડકાં જોડો / Match the following : **7**

(1)	ब्रह्मसूत्र	–	आसन्न:
(2)	वल्लभाचार्य	–	व्यामोहिका माया
(3)	शुद्धाद्वैत	–	समाधि:
(4)	भगवाननी શક્તિ	–	मिथ्याज्ञान
(5)	योग:	–	विट्ठलनाथजी
(6)	विपर्यय	–	विष्णुस्वामिमतानुवर्ती
(7)	तीव्रसंवेग	–	व्याससूत्रो

Seat No. : _______________

AE-110

April-2016

M.A., Sem.-IV

509 : Sanskrit
(EB : Alankarshastra – I)
(काव्यादर्शः परिच्छेदः 1, 2 – नियतांशः)

Time : 3 Hours] **[Max. Marks : 70**

1. (A) નીચેનામાંથી ગમે તે **બે** કારિકાઓ સમજાવો : **8**

(1) तदल्पमपि नोपेक्ष्यं काव्ये दुष्टं कथञ्चन ।
स्याद्वपुः सुन्दरमपि श्वित्रेणैकेन दुर्भगम् ।।

(2) महाराष्ट्राश्रयां भाषां प्रकृष्टं प्राकृतं विदुः ।
सागरः सूक्तिरत्नानां सेतुबन्धादि यन्मयम् ।।

(3) इति वैदर्भमार्गस्य प्राणा दश गुणाः स्मृताः ।
एषां विपर्ययः प्रायो दृश्यते गौडवर्त्मनि ।।

(4) ईदशं वर्ज्यते सद्भिः कारणं कारणं तत्र चिन्त्यताम् ।
गुणदोषविचाराय स्वयमेव मनीषिभिः ।।

(B) નીચેનામાંથી કોઈપણ **બે** સસંદર્ભ સમજાવો : **6**

(1) गौर्गौः कामदुग्धा सम्यक् प्रयुक्ता स्मर्यते बुधौः ।

(2) तथापि न तदाख्यातुं सरस्वत्यापि शक्यते ।

(3) त्वय्येव त्वन्मुखं दृष्टं दृश्यते दिवि चन्द्रमाः ।

(4) उपमैव तिरोभूतभेदा रूपकमुच्यते ।

2. નીચેનામાંથી ગમે તે **બે** ઉપર નોંધ લખો : **14**

(1) દંડીનું કાવ્ય લક્ષણ અને ભેદો વર્ણવો.

(2) દંડીને અભિપ્રેત મહાકાવ્યના લક્ષણો લખો.

(3) કથા અને આખ્યાયિકાના લક્ષણો લખો.

(4) દંડીનો મર્ગ વિચાર

3. દંડીની દૃષ્ટિએ ઉપમા ભેદ જણાવી, કોઈપણ પાંચ સોદાહરણ સમજાવો. **14**

અથવા

દંડીએ આપેલ રૂપક અલંકાર અને તેના ભેદોની ચર્ચા કરો.

4. આનંદવર્ધનના પૂર્વાચાર્યોએ આપેલ કાવ્ય લક્ષણની વિશેષતાઓ લખો. **14**

અથવા

આનંદવર્ધન સુધની કાવ્યશાસ્ત્રીય પરંપરાનો પરિચય આપો.

5. **એક-બે** વાક્યોમાં જવાબ આપો : **14**

(1) દંડી નાના સરખા દોષને કોની સાથે સરખાવે છે ?

(2) 'પ્રાકૃત' એ નામે વ્યવહારમાં કઈ-કઈ ભાષાઓ વપરાય છે ?

(3) દંડી ગ્રામ્ય કોને કહે છે ?

(4) દંડીના મતે આખ્યાયિકામાં કેટલા અને કયા-કયા છન્દો હોય છે ?

(5) દંડીના મતે કાવ્યનું સર્વસ્વ કયો ગુણ છે ?

(6) તુલ્યયોગોપમાનું લક્ષણ લખો.

(7) દંડીએ આપેલ અલંકારનું લક્ષણ લખો.

(8) આનંદવર્ધન ધ્વનિના કેટલા અને કયા-કયા પ્રકાર માને છે ?

(9) આનંદવર્ધનના પાંચ પૂર્વાચાર્યોના નામ લખો.

(10) शब्दार्थौ सहितौ काव्यम् આ લક્ષણ કોણે આપ્યું છે ?

(11) કાવ્યાલંકારસૂત્રવૃત્તિ ગ્રન્થના કર્તા કોણ છે ?

(12) નાટ્ય પરંપરાનો પ્રસિદ્ધ ગ્રન્થ કયો છે ?

(13) ધ્વનિ સંપ્રદાયના પુરસ્કર્તા કોણ છે ?

(14) દોષની વ્યાખ્યા લખો.